

Teatre fòrum

En quina d'aquestes famílies d'estratègies didàctiques consideres que es pot ubicar la tècnica:

- Anàlisi crítica de la realitat
- Indagació i construcció conjunta del coneixement
- Interdependència positiva
- Autoconeixement i desenvolupament personal
- Participació – diàleg
- Transformació social i desenvolupament comunitari

Quina temporalitat és més adequada per poder aplicar la tècnica didàctica:

- Curt termini
- Mig termini
- Llarg termini

Àmbit recomanat per a la seva aplicació

- Aula
- Centre
- Entorn

Edats recomanades

- Cicle inicial de primària
- Cicle mitjà de primària
- Cicle superior de primària
- 1r i 2n ESO
- 3r i 4t ESO

Recursos necessaris

Espai

Es requereix una sala diàfana i suficientment àmplia com perquè el grup de participants del taller puguin moure's lliurement. La sala ha de tenir, en la mesura del possible, una bona sonorització. En cas de no disposar d'un espai amb aquestes característiques, n'hi ha prou amb moure el mobiliari de l'aula cap als laterals i anar amb compte amb les limitacions d'espai a l'hora de realitzar les activitats.

Dinamització

La dinamització de la tècnica de teatre fòrum ha de realitzar-se per professionals adequadament formats en la tècnica, així com en la facilitació de grups i en resolució de conflictes. És recomanable que la dinamització es realitzi per persones amb experiència en el treball amb joves.

Materials

Els materials dependran de les activitats a desenvolupar dins del taller. És recomanable comptar amb un equip de música i disposar de cadires.

Temps

El temps recomanat per a l'aplicació d'aquesta tècnica és un mínim de 8 sessions de 2 hores cada sessió. No es recomanen sessions que superin les 2 hores.

Característiques dels agents implicats.

Condicions mínimes recomanades per a l'aplicació de la tècnica didàctica en relació al grup – classe: nombre d'alumnes, competències i habilitats requerides, relacions de convivència – conflictivitat

Grau mínim d'implicació per part del professorat i de l'equip directiu

Implicació d'entitats de l'entorn

La tècnica de teatre fòrum pot utilitzar-se amb qualsevol grup d'estudiants. L'edat mínima recomanada és a partir de 12 anys. El nombre mínim de participants per grup ha de ser de 8 persones. El nombre màxim no ha de superar les 25 persones. No es requereixen coneixements previs. És important l'assistència contínua de les persones participants.

Adicionalment, es poden incorporar com a participants estudiants d'altres grups i qualsevol altra persona que pertanyi a la comunitat educativa. La conformació del grup dependrà en gran mesura dels objectius pedagògics plantejats per al taller.

Per implementar un procés de teatre fòrum a l'escola es necessita una implicació important per part del professorat i personal responsable (tutors, direcció del centre, etc.). La realització de l'activitat ha de ser coneguda per les instàncies pertinents dins de l'escola. A més, es recomana una formació prèvia del professorat en teatre fòrum, almenys, perquè es familiaritzin amb la tècnica. És imprescindible la presència d'almenys un professor/a durant el taller per acompanyar a l'equip de dinamització. Es recomana que el/la docent que acompanyarà el procés participi de manera activa en el taller juntament amb la resta del grup.

La implicació de l'equip directiu dependrà de com es plantegi el taller. Per exemple, si el taller es realitzarà dins de l'aula i no es farà activitats fora de l'aula la implicació de la direcció haurà de ser relativament baixa. En cas d'abordar el taller com a activitat de centre o com a activitat de vinculació amb la comunitat educativa i/o l'entorn escolar (barri, projecte que vinculi més d'una escola, etc.) es necessitarà una implicació molt més important per part de la direcció del centre.

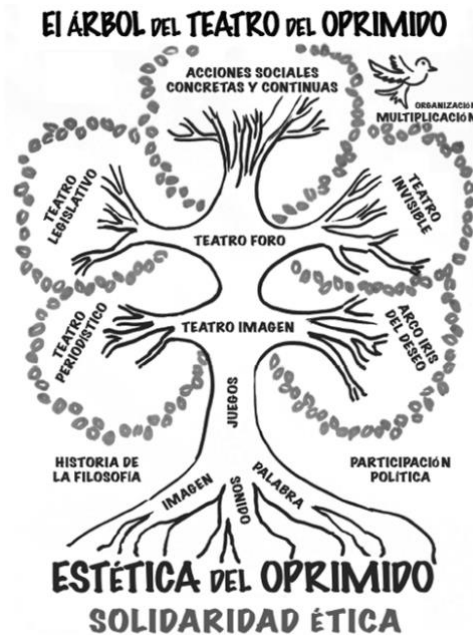
Dependrà de com es planifiqui i desenvolupi la tècnica. Per exemple, les entitats de l'entorn es poden vincular oferint un espai per als assajos i / o presentacions, contribuint amb la creació de material per a les peces (attrezzo, escenografia, etc.), assistint com a públic a les presentacions de teatre fòrum i / o donant suport amb la difusió (cartells, suport a xarxes socials, difusió en reunions i assemblees, etc.).

Context

Origen, característiques del context on sorgeix la tècnica

El teatre fòrum s'emmarca dins de la metodologia del Teatre dels i les Oprimides (TO), desenvolupada en la dècada dels setanta pel dramaturg brasiler Augusto Boal, i que ha constituït una de les principals eines de la comunicació participativa i per als moviments d'educació popular llatinoamericans. El Teatre de l'Oprimid té diferents branques: teatre

periodístic, teatre legislatiu, accions socials concretes i contínues, teatre invisible i *arcoiris* del desig tal com mostra l'arbre del TO que fa un resum gràfic de la metodologia.

Font: Boal, A. (2013). Teatre de l'oprimid. Barcelona: Editorial Alba.

A diferència de molts vessants del teatre social, el Teatre de l'Oprimid (TO) és un teatre polític. És un assaig col·lectiu d'emancipació. Basat en la Pedagogia de l'Oprimid de Paulo Freire com a base filosòfica, permet analitzar mitjançant el teatre els abusos de poder sistèmics que s'exerceixen de manera estructural en la nostra quotidianitat. El TO utilitza jocs i eines teatrals per desenvolupar una meta-mirada de la nostra realitat. Aquesta meta-mirada s'aconsegueix: 1) desmecanitzant el nostre cos, emocions i formes de pensar prenent consciència de què és allò que realitzem sense adonar-nos i d'on ve; 2) compartint històries i experiències personals sobre una problemàtica amb el grup; 3) col·lectivitzant les diferents històries que proposa el grup per identificar l'estructura social d'opressió; 4) utilitzant l'estètica de l'oprimid per comprendre l'estructura d'opressió i escenificar-la; 5) utilitzant el teatre fòrum per provar alternatives en les quals podem canviar la situació d'opressió.

Descripció de la tècnica didàctica

Durant el procés de desenvolupament d'una peça de teatre fòrum, el grup treballa els següents aspectes:

- Els conceptes de generalització, estereotips i prejudicis.
- La concatenació: penso, sento, actuo, i la seva relació amb la discriminació exercida/viscuda.
- El reconeixement dels diferents eixos de diversitat sobre les quals recauen estructures de poder i opressions estructurals (classe social, edat, gènere, orientació sexual, color de pell, origen, etc.).
- Reconeixement dels propis estereotips en relació a la diversitat.
- Eines per a la gestió dels conflictes davant els prejudicis, la discriminació i la violència.

El teatre fòrum és una eina troncal dins del Teatre dels i les Oprimides, i sol ser el resultat d'un procés de TO. Basat en propostes de Bertolt Brecht i Paulo Freire, amb el teatre fòrum Boal busca treballar cap a l'escenificació de conflictes a través de dinàmiques que conviden a actuar i fer actuar alternatives de canvi en escena. L'objectiu d'una peça de teatre fòrum és reflexionar, debatre i sensibilitzar juntament amb les persones del públic sobre la necessitat de buscar alternatives a situacions de conflicte. En particular, la peça pretén generar un diàleg, que de manera crítica, permeti a les persones prendre consciència sobre les desigualtats. La metodologia posa en un mateix plànol a l'actor/actriu amb el/l'espectador/a; generant així un debat i una problematització conjunta, que pretén constituir un assaig del nostre actuar i fer actuar en la vida quotidiana. És important pensar, sentir i actuar aquestes alternatives, ja que el teatre fòrum no és la realitat, però és un assaig per a la realitat. La col·lectivització de les problemàtiques individuals, i la posterior extrapolació a una història grupal, permet buscar alternatives col·lectives a situacions que solen resultar de difícil solució des d'una postura individual.

Una peça de teatre fòrum es basa en la següent estructura:

- Es presenta la peça teatral – habitualment un sketch teatral d'entre 5 i 15 minuts que acaba en conflicte.
- El/la Curinga (la dinamitzadora o dinamitzador de la sessió) convida el públic a obrir el debat i a pujar a l'escena per substituir els personatges i millorar les accions de la protagonista. El/la Curinga aportarà dades per alimentar el debat i poder crear una reflexió col·lectiva al voltant de les estructures i opressions socials, i el nostre rol en elles per poder-les transformar.
- Així, els participants mitjançant les seves actuacions en escena amb la resta d'actors, poden intervenir i proposar els seus pensaments, desitjos, estratègies i solucions per suggerir a la resta d'espectadors una sèrie d'alternatives d'acció. L'escena és reinterpretada tantes vegades com les diferents intervencions que proposa el públic. A continuació se sotmet a debat i anàlisi la viabilitat de cada solució proposada.

Justificació

Expliqueu la conveniència, els avantatges, fortaleces... d'utilitzar aquesta tècnica i no una altra per incorporar la perspectiva d'ÉpD – JG a escoles i instituts

El Teatre Fòrum permet una profunda transformació de la pedagogia de l'escola i de l'entorn, ja que se centra en abordar exhaustivament els conflictes relacionats amb la discriminació, l'exclusió, les transicions i els ritus de pas. El teatre fòrum proporciona un enfocament inclusiu d'ensenyament-aprenentatge basat en la pedagogia crítica de Freire i la Pedagogia de l'Oprimid. En aquest enfocament, desenvolupat a Brasil durant la dècada de 1970 i que encara s'està consolidant a tot el món amb enfocaments innovadors, el procés d'ensenyament-aprenentatge es converteix en un espai motivador, col·lectiu i inclusiu para els/les nens/es, i també per a les persones adultes.

La pedagogia crítica de Freire es basa en diversos conceptes epistemològics:

En primer lloc, les persones mai poden ser objectes d'un procés, sempre han de ser subjectes. Totes les persones, sense importar la seva edat, antecedents o situació, poden ensenyar i aprendre, són amos d'algun coneixement, tenen el mateix dret a parlar, escoltar i proposar opcions, continguts, problemes i solucions.

En segon lloc, en el procés d'aprenentatge, la reflexió i l'acció han d'anar plegats en un procés que permeti augmentar la consciència d'un/a mateix/a: consciència de nosaltres/as

mateixos/as com a part d'una comunitat i el coneixement de les estructures de poder que interactuen en aquesta comunitat.

En tercer lloc, l'experiència d'ensenyament-aprenentatge es basa en la relació dialògica, fonamentada en la humilitat, l'amor, la confiança, el pensament crític i l'esperança per a tots els subjectes involucrats en el procés d'ensenyament-aprenentatge. El contingut d'aquest procés ha de ser estimulat pel que Freire anomena com a "cercles d'investigació temàtica". En aquest context, el procés d'ensenyament-aprenentatge es converteix en un diàleg, "una trobada entre les persones que nomenen el món, no ha de ser una situació on alguns nomenen per uns altres" (Freire, 1970:89).

De quina manera la tècnica contribueix a incorporar un enfocament de gènere?

El Teatre de l'Oprimat, com a base metodològica del Teatre Fòrum, està pensat específicament per identificar, reflexionar i trobar alternatives col·lectives a opressions estructurals, com és la discriminació per motius de gènere. Concretament, la metodologia compta amb una branca específica per treballar les desigualtats de gènere coneguda com a Teatre de les Oprimides, que conté nombrosos exercicis per treballar de manera específica i transversal aquesta problemàtica. Aquesta tècnica és ideal per a treballar problemàtiques complexes on interactuen diferents eixos d'opressió: gènere conjuntament a discriminacions per motius d'origen, situació migratòria, situació socioeconòmica, etc.

De quina manera aquesta tècnica didàctica permet incorporar inquietuds, reflexions i tensions expressades pels moviments o col·lectius socials?

L'objectiu del teatre fòrum és visibilitzar i abordar els conflictes que es viuen dins de la comunitat i que repercuteixin directament dins de l'aula de manera directa o indirecta. Això inclou les inquietuds, reflexions i tensions expressades pels moviments o col·lectius socials. Al taller es facilita un espai de cura des de la vivència comunitària, on es fa una reflexió sobre les problemàtiques socials de l'entorn i es proposen alternatives d'acció per a canviar-les.

Com pot contribuir la tècnica didàctica a fer més conscient i combatre les desigualtats entre l'alumnat? (gènere, orientació, origen, capacitats, classe social...)

Les normes socials que envolten la discussió oberta de temes relacionats amb la raça, el sexe, l'orientació sexual, l'edat, la discapacitat i les diferències de classe, entre d'altres fonts de diversitat, dificulten una discussió honesta i oberta d'aquests temes. Aquestes normes socials fan que les persones directament evitin o s'involucrin només de forma superficial en discussions significatives i honestes sobre aquests temes considerats tabú per la societat.

El teatre fòrum es presenta com a possible espai de solució, ja que pot afavorir el diàleg productiu sobre els prejudicis i la discriminació i permet:

- Debatre sobre la possibilitat d'una educació social condicionant i condicionada.
- Reconèixer les emocions i els sentiments: les emocions fortes, com l'ansietat, la culpa, la defensivitat o l'enuig són sovint ignorades o suprimides quan es discuteix sobre prejudicis i discriminació.
- Compartir els reptes i les pors personals.
- Trobar alternatives conjuntes en front de situacions de discriminació i posar-les a escena.

Contribució a l'Educació per al desenvolupament i la justícia global

Consideres que la tècnica didàctica descrita és útil per treballar continguts d'aprenentatge vinculats a la Justícia Global?

El Teatre Fòrum és una tècnica idònia per treballar temàtiques vinculades a la Justícia Global. Les problemàtiques s'aborden des de la seva doble dimensió: local-global. Els conflictes que es treballen al taller s'enfoquen com una oportunitat d'aprenentatge, com una experiència d'autoconeixement i una manera de prendre consciència sobre els nostres privilegis i sobre com podem ocupar espais de poder sense abusar dels mateixos.

Quins eixos temàtics penses que pot contribuir a treballar de forma més específica aquesta tècnica?

- Gènere
- Cultura de pau
- Drets humans, ciutadania i governança
- Sostenibilitat econòmica i social
- Medi ambient
- Interculturalitat